

ЗАХІДНИЙ ДОНБАС — вугільний район України, частина **Донецького кам'яновугільного басейну**. Знаходиться на тер. Петриків., Новомоск., Павлогр., Петропавлів. р-нів Дніпроп. обл. і Лозів. р-ну Харків. обл. Локалізований у вузькій смузі довж. бл. 300 км на пд.-зх. околиці Дніпров.-Донец. прогину та у межах пн. схилів УЩ. Гол. центри вуглевидобутку: міста Павлоград, Тернівка, Першотравенськ Дніпроп. обл. У З. Д. вугленосні відклади залягають моноклінально під кутами 2–4 °, належать до нижнього і серед. карбону, перекриті чохлом мезо-кайнозой. утворень потуж. 50–350 м. Найвугленосніша самар. світа C_3 нижнього карбону. Розвинуті пологі западини, куполоподібні підняття, численні розривні порушення, переважно скидового типу, що обумовлює складну блочну структуру залягання вугленос. порід і вугіл. пластів. Межа між З. Д. і Складчастим Донбасом проходить Криворіз.-Павлогр. скидом. У З. Д. виявлено бл. 40 пластів з робочою потуж. 0,6–4,5 м і глиб. залягання 400–1800 м. Вугілля малометаморфізоване, перехідне від бурого до кам'яного, марок Б, Д, Г, ГЖ (72–76 % С). Кам'яне вугілля легко збагачується. У нижньому карбоні вугілля переважно кларено-дюренове, містить значну кількість непрозорої осн. маси та фюзиніт. тканин. Для нього характерний знижений вміст геліфікованої речовини та підвищений — кутинізов. компонентів. Є значні поклади вугілля, до складу якого входять солі натрію $NaCl$, Na_2SO_4 , $RCOONa$ (Новомоск. і Петриків. родовища). Співвідношення натрію та хлору в ньому відносно близьке до стехіометричного для галіту. Вміст Na_2O в золі на площах з найсолонішим вугіллям (Новомоск. родовище) в середньому складає 5–10 %, місцями досягає 15–17 %; в перерахунку на сухе паливо відповідно дорівнює 0,6–0,8 % і 1,2–1,5 %. Сх. межа площі розповсюдження солоного вугілля в З. Д.

проходить східніше Новомоск. вугленос. р-ну. Осн. характеристики вугілля географічно центрального та найбільшого у З. Д. Новомоск. родовища (100 вугіл. пластів, з яких 32 мають робочу потуж. 0,6–4,45 м): теплоутворююча спроможність (Q^{daf}) 30–31 Мдж/кг, робоча волога (W_{tr}) 21,4 %; середня зольність (Ad) 10 %, пласт. — переважно 10–15 %, у вугіл. пачках — 3–7 % (підвищена — на Пд. родовища); мало- ($S < 2$ мас. %) і середньосірчисте ($S = 2–3$ мас. %), переважає сульфідна сірка; Na_2O в золі — 2,5–16,8 %, натрій пов'язаний насамперед з вітринітом. З. Д. розвідано у повоєнні роки (на держ. рівні постанову про початок детал. геол. розвідки прийнято 1951). У 1950 за 1 км від Тернівки закладено експеримент. шахту «Тернівська» (перші тонни вугілля видобуто 1959, введено в експлуатацію 1964 з проект. вироб. потуж. 900 тис. т на рік; 1990/1991 фактичний видобуток складав 2996/1794 т на добу). Пізніше в радіусі 15 км на Сх. і Зх. споруджено шахти «Благодатна» (1971), «Самарська» (1972), «Дніпровська» (1975), «Західно-Донбаська» (1979; проектна потуж. 1,5 млн т на рік). 1954–55 засн. с-ще Шахтарське (нині Першотравенськ). Згодом побл. були відкриті шахти «Першотравнева» (1963), «Степова» (1965), «Ювілейна» (1970). За перші 42 р. експлуатації родовищ З. Д. видобуто 371 млн 480,6 тис. т вугілля, пройдено 4318,4 км гірн. виробок. Нині найбільше вугледобувне підприємство у З. Д. і в Україні — ВАТ «Павлоградвугілля». У його складі — 10 шахт: у Павлограді — «Павлоградська» (1968), ім. Героїв Космосу (1979), «Благодатна», у Першотравенську — «Степова», «Ювілейна», ім. М. Сташкова (1982), у Тернівці — «Тернівська», «Самарська», «Дніпровська», «Західно-Донбаська». 2008 шахтами ВАТ «Павлоградвугілля» видобуто понад 14,2 млн т вугілля (18,2 % від заг.-укр. видобутку).

В. С. Білецький

Бібліографічний опис:

Західний Донбас / В. С. Білецький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16395>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).